

Парасюк Н. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ

ЗЛОЧИНИ ТЕРОРИСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ ТА ЗАКОНОДАВЧИЙ КОМПРОМІС

CRIMES OF TERRORIST AND LEGISLATIVE COMPROMISE

У науковій статті зроблено акцент на доцільності підвищення ефективності реалізації законодавчого компромісу щодо застосування спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. Таким способом законодавець намагається попередити вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів терористичного характеру. Особливістю спеціального звільнення від кримінальної відповідальності є передбачення компромісу щодо вчинення таких трьох злочинів: 1) терористичний акт; 2) створення терористичної групи чи терористичної організації; 3) фінансування тероризму. Спільною умовою цих видів звільнення від кримінальної відповідальності є констатація відсутності у вчиненому ознак іншого складу злочину. Розмежувальною ознакою є вимоги до змісту поведінки після вчинення злочину, дотримання якої є обов'язковою підставою в разі звільнення від кримінальної відповідальності.

У науковій статті наголошується на доцільності вдосконалення змісту підстав спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. Визнається необґрунтованим застосування до особи, яка здійснювала фінансування тероризму, звільнення від кримінальної відповідальності, оскільки її суспільна небезпека пропорційна діяльності організатора та керівника терористичної групи (організації). Такі особи виключаються із переліку осіб, які можуть претендувати на звільнення від кримінальної відповідальності за створення терористичної групи чи терористичної організації. Акцентується на тому, що в структуру «добровільності» як підстави звільнення від кримінальної відповідальності обов'язково слід включати повідомлення найбільш повної інформації, яка стала відомою особі у зв'язку з її злочинною поведінкою та злочинним діянням інших учасників до моменту дійового каяття. Недоліком підстав звільнення від кримінальної відповідальності за фінансування тероризму є відсутність конкретизації адресата повідомлення інформації про вчинений злочин. У зв'язку з цим пропонується додати в цей спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності вказівку на «правоохоронний орган» як обов'язкову ознаку підстави.

Ключові слова: звільнення від кримінальної відповідальності, терористичний акт, терористична група (організація), фінансування тероризму.

The scientific article focuses on the expediency of improving the effectiveness of implementing a legislative compromise on the application of special types of exemption from criminal liability. In this way, the legislator tries to prevent the commission of serious and especially serious crimes of a terrorist nature. The special feature of the special exemption from criminal responsibility is the provision of a compromise on the commission of the following three crimes: 1) a terrorist act; 2) establishment of a terrorist group or terrorist organization; 3) terrorist financing. A common condition for these types of exemptions from criminal responsibility is the statement of the absence in the committed signs of another crime. The distinguishing feature is the requirements for the content of conduct after committing a crime, the observance of which is a compulsory ground for release from criminal liability.

The scientific article emphasizes on the expediency of improving the content of grounds for special types of exemption from criminal liability. The exemption from criminal responsibility for the person who financed terrorism is recognized as unjustified, since its social danger is proportionated with the activities of the organizer and the head of the terrorist group (organization). Such persons are excluded from the list of persons who may claim criminal liability for the creation of a terrorist group or terrorist organization. It is emphasized that in the structure of "voluntariness" as grounds for exemption from criminal responsibility, it is obligatory to include the message of the most complete information, which became known to the person due to his criminal behavior and criminal acts of other participants before the moment of repentance. The disadvantage of exonerating criminal responsibility for terrorist financing is the lack of specification of the addressee of the message of the crime. In this regard, it is proposed to include in this special type of criminal exemption a reference to a "law enforcement agency" as a compulsory ground.

Key words: criminal liability exemption, terrorist act, terrorist group (organization), terrorist financing.

Постановка проблеми. Особливістю кримінально-правового впливу щодо протидії тероризму є формулювання низки заохочувальних кримінально-правових норм. У цьому контексті спеціальний законодавчий компроміс виконує особливу місію – попередити заподіяння тяжких наслідків ціною відмови від кримінальної репресії щодо певного кола осіб, посткримінальна поведінка яких дозволяє уникнути значних перепон у розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів. Таким чином, держава інформаційно-виховними заходами кримінально-правового регулювання стимулює особу, яка вчинила злочин терористичного характеру, до співробітництва в питанні протидії злочинності. За від-

сутності таких компромісних норм в особи, яка вчинила злочин терористичного характеру, взагалі були б відсутні підстави для уникнення кримінального переслідування. З іншого боку, звільнення від кримінальної відповідальності за ці злочини слід визнати обґрунтованим та справедливим лише у тих випадках, якщо воно не створює перепони для охорони найбільш цінних суспільних відносин від злочинних посягань та разом із тим сприяє виправленню винного, попередженню вчиненню нових злочинів.

Стан дослідження проблеми. З огляду на підвищену суспільну небезпеку тероризму та його негативних проявів, натеper ще більше актуальним стає питання про вдосконалення змісту форм криміналь-

но-правового впливу щодо цих злочинів. Наукові розвідки в цьому напрямі вже проводили В.Ф. Антипенко, В.К. Гришук, А.А. Вознюк, А.О. Данилевський, В.П. Ємельянов, О.О. Житній, О.О. Кваша, О.М. Костенко, І.О. Криворучко, О.М. Литвак, М.І. Мельник, М.В. Семерикін, В.П. Тихий, М.І. Хавронюк та багато інших науковців. Однак проблемними залишається ще значна кількість питань, серед яких визначення ролі заохочувальних приписів у структурі кримінально-правових норм, які передбачають кримінальну відповідальність за злочини терористичного характеру.

Мета статті – визначення змісту законодавчого компромісу та оцінка ефективності його впливу на протидію злочинам терористичного характеру.

Виклад основного матеріалу. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності передбачено в Кримінальному кодексі України (далі – КК України) за вчинення таких злочинів терористичного характеру: 1) терористичний акт (ч. 6 ст. 258 КК України); 2) створення терористичної групи чи терористичної організації (ч. 2 ст. 58-3 КК України); 3) фінансування тероризму (ч. 4 ст. 258-5 КК України). Звільнення від кримінальної відповідальності відбувається лише за наявності відповідних підстав та умов, зміст яких визначено в кримінально-правовій нормі.

Системний аналіз загальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, які передбачені статтями 45–49 КК України, дозволяє визначитися із застосуванням їх до осіб, які вчинили злочини терористичного характеру. Отже, звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 КК України) та звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48 КК України) за наявності вказаних у цих нормах підстав можна застосувати до осіб, які вчинили втягнення у вчинення терористичного акту (ч. 1 ст. 258-1 КК України) та публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258-2 КК України). Особи, які вчинили злочини терористичного характеру, звільняються від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК України). Таким чином, у законодавстві відсутні підстави для застосування до осіб, які вчинили терористичний акт, створення терористичної групи чи терористичної організації, фінансування тероризму, загальних видів звільнення від кримінальної відповідальності (за винятком ст. 49 КК України).

Спільною для всіх умов спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів терористичного характеру є відсутність у діянні винного ознак іншого складу злочину. Інші умови сформульовані з урахуванням ознак того чи іншого складу злочину. Так, відмінною особливістю умов спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності відповідно до ч. 6 ст. 258 КК України є вчинення злочину, передбаченого частиною 1 цієї статті, лише в одній із форм об'єктивної сторони, а саме у виді погрози здійснення терористичного акту. У процесі реалізації цього компромісу

слід також встановити, що особа раніше не вчиняла діянь, передбачених ст. 258 КК України, а також те, що погроза здійснення терористичного акту вчинена нею одноособово та не призвела до заподіяння майнової шкоди чи інших тяжких наслідків або до загибелі людей. Схожа особливість стосується звільнення від кримінальної відповідальності відповідно до ч. 2 ст. 258-3 КК України. Тобто умовою цього виду звільнення від кримінальної відповідальності є особа, яка вчинила злочин у визначених формах.

У змісті умов звільнення від кримінальної відповідальності за ст. ст. 258-3 та 258-5 КК України зроблено виняток щодо переліку осіб, які можуть стати учасниками такого компромісу. Звільненню від кримінальної відповідальності за цими статтями підлягає будь-яка особа, крім організатора і керівника терористичної групи чи терористичної організації, в діяннях якої відсутні ознаки іншого складу злочину. Умовою звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 2 ст. 258-3 КК України є вчинення одного з таких діянь: 1) участь у терористичній групі чи терористичній організації; 2) організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації. У цих пунктах йдеться про дві особи, які виконують різні функції. Перша з них є учасником злочинного угруповання, яка ввійшла у склад терористичної групи або терористичної організації, погодилася виконувати певну роль, одержала відповідні знаряддя, ознайомлена з іншими учасниками, які визнають її членство. Інша особа, яка не є таким членом, надає різного роду сприяння в діяльності злочинного об'єднання. При цьому застосування цього виду звільнення не передбачає автоматичного звільнення від кримінальної відповідальності за участь в інших злочинах, вчинених терористичною групою чи терористичною організацією [1, с. 592].

Особливістю ч. 4 ст. 258-5 КК України порівняно з іншими заохочувальними нормами цього розділу є віднесення до умов звільнення ширшого кола діянь, тобто всіх без винятку, які передбачені у ст. 258-5 КК України. Це можуть бути як ознаки простого (ч. 1 ст. 258 КК України), так і кваліфікованих складів злочинів (ч. ч. 2, 3 ст. 258-5 КК України). Фінансування тероризму є своєрідною мультизагрозою. Від того, наскільки матеріально сильною є терористичне угруповання, залежить тривалість його злочинної діяльності та масштаби заподіяних наслідків. Фінансово можуть підтримуватися злочинні угруповання, які діють за межами конкретної держави. За допомогою таких економічних впливань їхня злочинна діяльність може набути міжнародного характеру. Внутрішня загроза від фінансування тероризму в межах окремої держави вносить деструктивний вплив на стан безпеки та сприяє масовому поширенню страху у свідомості членів суспільства. За допомогою належного фінансування для вчинення терористичних актів можуть залучатися найсучасніша зброя, інформаційно-телекомунікаційні технології та навіть можуть фінансуватися розробки нових комп'ютерних загроз тощо.

Фінансова основа тероризму є рушійною силою терористичної загрози. 29 березня 2019 року Рада Безпеки ООН схвалила нову резолюцію про боротьбу з фінансуванням тероризму. Україна стала одним із співавторів цього документу. Резолюція вимагає від усіх країн засвідчити, що їхнє національне законодавство є достатнім для покарання відповідальних за фінансування терористичних організацій або окремих терористів, які виступають з будь-якою метою. Члени Ради Безпеки ООН наголосили державам на необхідності виявляти всі канали фінансування тероризму і винних притягати до кримінальної відповідальності.

Нейтралізувавши джерело фінансування, можна значно знизити терористичну загрозу. Ступінь суспільної небезпеки особи, яка забезпечує фінансування терористичної групи чи терористичної організації, є домірним з небезпекою від діянь організатора чи керівника цих злочинних угруповань. Отже, з боку держави є занадто ризикованим іти на компроміс із фінансово незалежною особою, яка причетна до формування терористичних небезпек. Присутність у КК України заохочувальної норми за фінансування тероризму свідчить про недооцінювання законодавцем усієї небезпеки цього злочину.

Щодо визначення кола осіб, які підлягають звільненню за ч. 2 ст. 258-3 КК України, науковці дискутують. Так, А.А. Вознюк вважає, що участь у терористичній групі чи терористичній організації є більш суспільно небезпечним діянням, ніж саме створення злочинного угруповання, від якого лише існує загроза заподіяння шкоди [2, с. 136]. Ю.В. Баулін теж вважає, що за створення терористичної групи та терористичної організації слід звільняти від кримінальної відповідальності [3, с. 237]. Інші науковці вбачають підвищену суспільну небезпеку від дій організатора як від особи, яка генерує злочинні ідеї та керує їх втіленням у реальність [4, с. 4; 5, с. 155; 5, с. 97].

У разі застосування звільнення від кримінальної відповідальності має бути забезпечений розумний баланс інтересів. У погоні за розкриттям злочинів не слід забувати про забезпечення справедливої сатисфакції. Особливо треба враховувати, як до такого прощення буде ставитися суспільство, потерпілі, жертви вчиненого злочину. І тому ступінь небезпеки організатора та керівника терористичної групи та терористичної організації, безумовно, є вищим від інших учасників, оскільки саме вони згенерували ідею поширення стану неспокою, страху та постійної напруги членів суспільства. Бо вже лише одна інформація про те, що в країні діє терористична загроза, змушує кожного вживати додаткові заходи щодо власної безпеки.

У науковій літературі звучить пропозиція про виключення з ч. 4 ст. 258-5 КК України вказівки на те, що звільняється від кримінальної відповідальності особа, «крім організатора або керівника терористичної групи (організації)», мотивуючи тим, що фінансування тероризму не передбачає особливої форми співучасті, як у випадку вчинення злочину, передбаченого ст. 258-3 КК України [5, с. 157].

Для такого твердження немає абсолютно жодних підстав. Розглядувана вказівка має особливе значення для того, щоб не уникнули кримінальної репресії організатори чи керівники терористичної групи чи терористичної організації, які вчинили злочин за ч. 1 ст. 258-3 КК України та, окрім цього, здійснювали фінансування тероризму. Ні за жодне із цих діянь ці особи не можуть бути звільнені від кримінальної відповідальності.

Криворучко І.О. пропонує уніфікувати передумови звільнення від кримінальної відповідальності за злочинну діяльність усіх видів злочинних угруповань, відповідальність за які передбачена в розділі IX «Злочини проти громадської безпеки», сформулювавши заохочувальну норму в ч. 2 ст. 255 КК України та вказавши, що вона поширюється на злочини, передбачені в ст. ст. 257, 258-3, 260 КК України [5, с. 150].

Лише умовами не вичерпуються випадки звільнення від кримінальної відповідальності. У конструкцію заохочувального припису також входять спеціальні підстави. Підставою такого звільнення може бути або певна поведінка особи після вчинення злочину, яку держава заохочує, або настання певної події (абз. 4 п. 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23 грудня 2005 року № 12). Підстава звільнення від кримінальної відповідальності є особливою законодавчою конструкцією, яка складається із декількох обов'язкових елементів (видів поведінки), сукупність яких є обов'язковою для встановлення у процесі реалізації компромісу.

Щодо визначення підстав для застосування спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, то науковці ставлять питання про те, що вказані заходи є «спеціальними видами дійового каяття» відносно «загальних підстав дійового каяття». На переконання В.О. Навроцького, позитивна посткримінальна поведінка за будь-якого виду дійового каяття характеризується такими ознаками: 1) вчинення закінченого злочину незалежно від того, яку роль виконувала особа у вчиненні злочину, може стосуватися як виконавця злочину, так й інших співучасників; 2) такий злочин законодавцем віднесено до тих, правові наслідки яких погашаються наступною поведінкою особи – позитивна посткримінальна поведінка має кримінально-правове значення щодо доволі обмеженого кола злочинів, визначеного законодавцем в Особливій частині КК України; 3) виконання особою, яка вчинила злочин, чітко визначених у КК дій, які оцінюються як позитивна, бажана з точки зору інтересів держави і суспільства поведінка; 4) заохочення особи, яка вчинила певний злочин, до відповідної поведінки застосуванням звільнення від кримінальної відповідальності [7, с. 230]. Система ознак, сформульована вченим, дозволяє зробити висновок про те, що єдиною ознакою, за якою слід розмежовувати «загальне дійове каяття» та «спеціальне дійове каяття», є правовий режим заохочення. Звільнення від кримінальної відповідальності

у зв'язку з дійовим каяттям належить до дискреційних повноважень суду, а спеціальні види звільнення є обов'язковими для правозастосовного органу.

Підставою звільнення від кримінальної відповідальності за погрозу здійснення терористичного акту (ч. 6 ст. 258 КК України) є: 1) до повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину особа добровільно повідомила правоохоронний орган про цей злочин; 2) сприяла його припиненню або розкриттю; 3) завдяки такому повідомленню та сприянню, а також ужитим заходам вдалося відвернути небезпеку для життя чи здоров'я людини, заподіяння значної майнової шкоди, настання інших тяжких наслідків. Невиконання хоча б однієї з цих підстав виключає можливість застосування такого спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності.

Заохочувальна норма про звільнення від кримінальної відповідальності за участь у терористичній групі чи терористичній організації, а також за організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації відрізняється тим, що включає також альтернативну підставу. Так, відповідно до ч. 2 ст. 258-3 КК України звільненню підлягає особа, яка зреалізувала такі підстави: 1) добровільно повідомила правоохоронним органам про терористичну діяльність терористичної групи чи терористичної організації; 2) сприяла припиненню діяльності терористичної групи або терористичної організації або розкриттю злочинів, учинених у зв'язку зі створенням або діяльністю такої групи чи організації. Тут доцільно було б уточнити, що повідомлення має надійти у правоохоронні органи до притягнення до кримінальної відповідальності. Відсутність цієї вказівки дає підстави для поширювального тлумачення заохочувальної норми та нівелює таку ознаку, як «добровільність» надання відповідної інформації.

Найбільш лояльною є підстава спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності за фінансування тероризму. Особа може бути звільнена у зв'язку з тим, що вона добровільно, до притягнення до кримінальної відповідальності повідомила про відповідну терористичну діяльність або іншим чином сприяла припиненню цієї діяльності чи запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла. Нормотворчим недоліком цієї норми є відсутність адресата, якому має бути здійснено повідомлення, а також відсутність урахування посткримінальної поведінки особи для виявлення та розкриття злочину. Іншими словами особа, яка фінансувала тероризм, може бути звільнена від кримінальної відповідальності незалежно від того, чи вдалося їй припинити злочин.

Ключовою підставою для всіх спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за злочини терористичного характеру є «добровільність повідомлення» про вчинення злочину. Підлягати звільненню від кримінальної відповідальності може особа, яка певною мірою перестала бути суспільно небезпечною, з огляду на переосмислення своєї поведінки та підкріплення цього стану активними

діями, спрямованими на сприяння правоохоронним органам у розкритті злочину. Отже, не слід визнавати підставою для звільнення повідомлення, зроблене з власної волі, але під час досудового розслідування. Тому так важливо у кожній підставі для спеціального звільнення від кримінальної відповідальності уточнити, що повідомлення має відбуватися до моменту притягнення до кримінальної відповідальності.

Адресат повідомлення інформації відсутній лише у ч. 4 ст. 258-5 КК України. В інших спеціальних видах звільнення від кримінальної відповідальності ним є правоохоронні органи. У науці висловлюється позиція про те, що під час звільнення від кримінальної відповідальності не має значення, якому адресату було здійснено повідомлення [81, с. 91–94]. Не слід переоцінювати діяльність інших органів та вірити в ілюзію виконання ними обов'язку щодо повідомлення правоохоронних органів про одержану інформацію. Між усіма владними установами є чіткий розподіл функцій та завдань. Повідомлення про злочин має здійснюватися органам, які здійснюють протидію злочинності. Вся суть звільнення не обмежується виключно самим донесенням інформації, а особливо важливим є вжиття заходів щодо припинення злочинного стану. Ефективність цієї діяльності унеможливується в силу неналежності інформації, її недостатності тощо. І лише правоохоронні органи можуть констатувати, який обсяг інформації буде достатнім для попередження злочину. Допущення до переліку адресатів будь-яких інших органів державної влади зведеться до того, що особи, які вчинили злочин, вимагатимуть свого звільнення, оскільки ними виконані всі умови щодо повідомлення. А те, що не вдалося вчасно зреагувати, то це сталося від неналежного спрацювання службової особи органу державної влади, якій була повідомлена важлива інформація.

Зміст повідомлення конкретизується в заохочувальних нормах по-різному: «про цей злочин» (ч. 6 ст. 258 КК України), «про відповідну терористичну діяльність» (ч. 2 ст. 258-3, ч. 4 ст. 258-5 КК України). Посткримінальна поведінка особи, яка претендує на звільнення від кримінальної відповідальності, не обмежується виключно інтелектуальним сприянням, тобто повідомленням важливої інформації. Про сприяння розкриттю та припиненню злочину зазначається у ч. 6 ст. 258 та у ч. 2 ст. 258-3 КК України. Таке сприяння, зокрема, може бути і фізичним, тобто представленням документів, здачею зброї, поверненням здобутих злочинним шляхом цінностей, вказівкою на місце перебування інших співучасників тощо.

У контексті, наприклад, повідомлення про терористичну діяльність терористичної групи або терористичної організації виникає запитання: чи повинна особа повідомити про все, що вчинило злочинне угруповання, про злочинну діяльність усіх учасників, чи лише слід обмежитися своєю особистою участю у вчинюваних злочинах? Думки науковців розділилися. Але тут слід звернути увагу на те, що спеціальний вид звільнення від кримінальної від-

повідальності за вчинення злочинів терористичного характеру має своїм завданням не лише вплинути на злочинний стан окремої особи. Перед законодавцем стоїть більш стратегічна мета – домогтися припинення терористичної загрози. І тому, якщо допуском до звільнення від кримінальної відповідальності є лише повідомлення інформації, що стосується власного злочину, цього буде недостатньо для реагування на злочини інших осіб. Отже, у повідомленні має міститися найбільш повна інформація, яка стала відомою особі у зв'язку з її злочинною поведінкою та діями інших учасників злочину до моменту дійового каяття. Приховування будь-яких фактів має бути оцінене як відсутність добровільності для співпраці та має виключати застосування звільнення від кримінальної відповідальності.

Результативність дійового каяття також має впливати на прийняття рішення про застосування звільнення від кримінальної відповідальності. Звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 6 ст. 258 КК України допускається, «якщо внаслідок цього і вжитих заходів була відвернена небезпека для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи настання інших тяжких наслідків». Доцільно наголосити на тому, що у цьому формулюванні яскраво виражена мета спеціального звільнення від кримінальної відповідальності – попередження вчинення злочину. Відсутність такого застереження в інших спеціальних видах звільнення від кримінальної відповідальності може призвести до низької результативності в протидії злочинів терористичного характеру. Особа, яка претендує на звільнення від кримінальної відповідальності, зобов'язана дотриматися всіх вимог щодо спеціального дійового каяття. З іншо-

го боку, правоохоронні органи зацікавлені в одержанні достовірної та необхідної інформації для того, щоб вдалося відвернути наслідки злочинного діяння. Передбачаючи спеціальні вимоги до результативності повідомленої інформації, таким чином законодавець стимулює особу, яка вчинила злочин, надавати не лише правдиву інформацію, але значно збільшити обсяг поданої інформації, який би дозволив відвернути суспільну небезпеку для охоронюваних кримінальним законом цінностей. З огляду на це пропонуємо доповнити відповідною вказівкою про результативність ужитих заходів особою, яка вчинила злочин, передбачений статтями 258-3 та 258-5 КК України.

Висновки. Передбачення законодавчого компромісу щодо тяжких та особливо тяжких злочинів терористичного характеру є особливою формою кримінально-правового впливу. виправданість законодавчої політики у цьому напрямі зумовлюється тим, щоб через відмову від застосування покарання домогтися реалізації більш високої мети, а саме зберегти життя та здоров'я людей, усунути існуючі терористичні загрози, знизити рівень напруги в суспільстві тощо. У свою чергу з огляду на підвищену суспільну небезпеку фінансування тероризму видається необґрунтованим передбачення спеціального виду звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення цього злочину. Таким чином, у сфері кримінально-правового регулювання спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення злочинів терористичного характеру ведуться наукові дискусії, в яких зріє то «раціональне зерно» наукових тверджень, що дозволяє реалізувати законодавчий компроміс щодо цих злочинів більш раціонально.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров та ін. ; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Черня. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 1104 с.
2. Вознюк А.А. Кримінальна відповідальність за створення злочинного об'єднання та участь у них. Київ : ФОП Маслаков, 2018. 928 с.
3. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності : монографія. Київ : Атіка, 2004. 296 с.
4. Кваша О.О. Організатор злочину (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 1999. 18 с.
5. Криворучко І.О. Протидія діяльності терористичних організацій в Україні засобами кримінальної юстиції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 ; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2019 315 с.
6. Хавронюк М.І. Кримінально-правові засоби протидії організованій злочинній діяльності: досвід зарубіжних країн і законодавчі пропозиції для України. *Кримінальне право України*. 2006. № 1. С. 84–99.
7. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
8. Житній О.О. Про деякі проблеми звільнення від кримінальної відповідальності при вчиненні злочинів проти громадської безпеки. *Проблеми відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим Кримінальним кодексом України* : між нар. наук.-практ. семінар 1-2 жовт. 2002 р. Харків, 2003. С. 91–94.